

ВІДГУК

**офіційного опонента – кандидата юридичних наук, доцента,
завідувача кафедри загальноправових дисциплін факультету № 1
(з підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Національної поліції України) Львівського державного університету
внутрішніх справ Кучера Віталія Орестовича
на дисертацію Фінагєєвої Інни Олександрівни
«Інститут опіки та піклування в сучасному приватному праві»,
подану на здобуття наукового ступеня
доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»**

Матеріали дисертації Фінагєєвої Інни Олександрівни, дають підстави стверджувати, що авторкою проведено ґрунтовний юридичний аналіз теми, яка є однаково актуальною як для розвитку теорії приватного права, так й правозастосування.

Актуальність теми дослідження. У дисертаційному дослідженні вирішуються актуальні теоретичні та практичні проблеми правового регулювання одного з найбільш багатофункціональних інститутів приватного права – інституту опіки та піклування.

Сім'я відіграє велику роль як для окремої людини, так і для суспільства в цілому. Вона є первинною клітиною соціальних груп. Вивчення питань правового регулювання сімейних відносин має глибоке практичне значення і є важливою передумовою розуміння окремих інститутів приватного права.

Саме інститут опіки та піклування спрямований на забезпечення особистих немайнових і майнових прав та інтересів специфічної категорії осіб – дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах; дітей, які постраждали від воєнних дій чи збройних конфліктів; повнолітніх осіб, які за станом здоров'я чи з інших причин не можуть самостійно (повністю або частково) реалізовувати свої права і виконувати обов'язки.

Питання правової регламентації здійснення та захисту цивільних прав та інтересів учасників цивільних правовідносин зумовлює постійний науковий інтерес. А питання належного здійснення прав такими учасниками цивільно-правових відносин, як малолітні, неповнолітніми діти, обмежено дієздатні та недієздатні фізичні особи мають важливе правове та соціально-економічне значення.

Незважаючи на те, інститут опіки та піклування неодноразово виступав предметом спеціальних наукових досліджень, законодавство України постійно знаходиться у динаміці, що зумовлює необхідність наукового переосмислення та вироблення нових концептуальних засад приватних відносин.

Викладені у вступі та розділах основної частини роботи положення переконують в тому, що відповідні питання є теоретично і практично важливими, недостатньо розроблені в науці та перспективні для дослідження.

З цих міркувань є підстави для твердження, що обрана дисертанткою тема дослідження має комплексний і пріоритетний характер, а, отже, й безперечно

високий рівень актуальності.

Цінність поданого до захисту дисертаційного дослідження зумовлюється багатьма чинниками, зокрема: 1) розробкою сучасної теоретичної концепції приватно-правового регулювання інституту опіки та піклування; 2) існуванням у ньому аргументованих з точки зору науки науково-теоретичних рекомендацій, спрямованих на оптимізацію цивільного, сімейного, цивільного процесуального та іншого галузевого законодавства України у цій сфері.

Слід наголосити, що дисертаційне дослідження ґрунтується на Стратегії сталого розвитку України до 2030 року, Стратегії забезпечення права кожної дитини в Україні на зростання в сімейному оточенні на 2024-2028 роки, Операційному плані заходів на 2024-2026 роки з її реалізації, затвердженому розпорядженням Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2024 р. № 1201-р., тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2022-2024 роки, затвердженій наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 червня 2020 року № 454, а також відповідає основним напрямкам наукових досліджень та Плану науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт Національної академії внутрішніх справ.

Рівень виконання поставленої наукової задачі та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності є належним та характеризується відповідною науковою новизною шляхів вирішення питань, пов'язаних з законодавчими та науковими підходами до визначення поняття, правової природи та значення інституту опіки та піклування у сучасному приватному праві.

Авторка у своїй роботі продемонструвала високий теоретичний рівень викладу матеріалу, логіку дослідження, вміння застосовувати різноманітні методи наукового пізнання, аналізувати наукові джерела, нормативно-правові акти та судову практику, коректно полемізувати з іншими авторами, аргументовано відстоювати власну точку зору, узагальнювати науково та практично значущі висновки.

Основою методології дослідження стали загальнонаукові та спеціальні методи пізнання правових явищ. Вміле використання широкого спектру сучасних методів наукового пошуку (діалектичного, історичного, порівняльно-правового, формально-юридичного, структурно-функціонального, системного, термінологічного, герменевтичного, абстрагування, логічного, аналізу та синтезу тощо) свідчить про оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Зокрема, *діалектичний та історичний методи* дозволили розглянути усі питання теми в динаміці, дослідити генезис цивільного та сімейного законодавства, що регулює інститут опіки та піклування (підрозділи 1.2, 1.3. 2.1, 3.3). За допомогою *порівняльно-правового методу* досліджено вітчизняний та зарубіжний досвід правового регулювання інституту опіки та піклування (підрозділи 2.2, 2.3, 3.1, 3.2). *Формально-юридичний метод* допоміг дослідити правові норми, які регулюють відносини у сфері опіки та піклування, з'ясувати зміст і значення використаних у них понять і термінів (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3). *Структурно-функціональний метод* використовувався для аналізу суб'єктного складу та змісту правових відносин з опіки та піклування, підстав та порядку встановлення опіки та піклування (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3). Застосування

системного методу допомогло дослідити замінні форми влаштування дітей, що залишилися без батьківського піклування в загальній структурі опіки та піклування (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3). *Метод індукції та дедукції* дозволив визначити особливості застосування законодавчих приписів до конкретної категорії суб'єктів, зокрема малолітніх та неповнолітніх дітей, повнолітніх осіб, які не наділені цивільною дієздатністю або обмежені в ній (підрозділи 2.2, 2.3, 3.3). *Термінологічний метод*, було використано при дослідженні загальних засадничих положень інституту опіки та піклування. *Герменевтичний метод* було використано для дослідження підстав та порядку встановлення опіки та піклування в Україні, ряді країн Європейського Союзу, інших зарубіжних країн (підрозділи 2.2, 2.3, 3.1, 3.2). *Метод абстрагування* дозволив дослідити правові підстави встановлення опіки та піклування над дітьми-сиротами, дітьми, позбавленими батьківського піклування, дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах, дітьми, які постраждали від воєнних дій чи збройних конфліктів, обмежено дієздатними та недієздатними фізичними особами (підрозділи 2.1, 3.1, 3.2). *Логічний метод* використовувався як універсальний засіб аргументації наукових висновків і розроблення науково-обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення законодавства.

Наукова новизна результатів роботи впливає з актуальності теми дослідження. Про новизну дисертаційного дослідження авторки свідчить низка нових положень, які мають оригінальний характер та містять важливе науково-теоретичне та практичне значення.

Дисертація є комплексним монографічним дослідженням інституту опіки та піклування в сучасному приватному праві, у якому на основі сучасних положень теорії цивільного, сімейного, процесуального права, узагальнення судової практики отримано висновки, що мають наукову новизну, та виносяться на захист.

Сформульовані висновки та пропозиції щодо предмету дослідження є новими, відповідають загальному спрямуванню розвитку науки цивільного, сімейного, цивільного процесуального права загалом. Слід підкреслити, що ряд висновків дисертантки знаходять своє продовження у пропозиціях до чинного законодавства, спрямованих на його вдосконалення.

Зокрема, *вперше*:

сформульовано авторські дефініції «обмежена дієздатність», «недієздатність», «правовий режим майна осіб, над якими встановлену опіку чи піклування»;

доведено, що з метою оптимізації інституту опіки та піклування, необхідно передбачити правові норми щодо можливості зміни форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

з'ясовано правову природу та розмежовано поняття «патронаж» та «патронат»;

встановлено співвідношення опіки та піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування з такими суміжними правовими категоріями, як прийомна сім'я, дитячий будинок сімейного типу, патронат;

обґрунтовано, що використання опіки чи піклування з корисливою метою на шкоду підопічному в умовах надзвичайного чи воєнного стану, слід вважати

кваліфікуючою ознакою кримінального правопорушення, що передбачає застосування більш суворої санкції відповідальності;

удосконалено:

тлумачення юридичної природи інституту опіки та піклування як комплексного приватно-правового інституту, правове регулювання якого здійснюється нормами цивільного, цивільного процесуального, сімейного, житлового, земельного, трудового права та права соціального забезпечення, а також адміністративного права;

наукову позицію, згідно якої для визнання фізичної особи недієздатною необхідно встановити наявність трьох критеріїв: медичного, психологічного та юридичного;

науковий погляд про юридичну природу прав і обов'язків батьків та опікунів (піклувальників);

дістало подальший розвиток:

наукове дослідження порядку розгляду справ про обмеження цивільної дієздатності, визнання недієздатними громадян України, які у зв'язку з воєнними діями вимушено змінили місце проживання та виїхали за кордон;

ідея запровадження концепції полісистемної (державної, громадської та приватної) діяльності щодо забезпечення здійснення суб'єктивних цивільних прав та охоронюваних законом інтересів підопічних осіб;

наукове твердження щодо вимог до замісних сімей (прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу), які на відміну від сім'ї опікуна (піклувальника) повинні мати професійний статус.

За результатами дослідження запропоновано нові редакції, зміни та доповнення до чинного законодавства у сфері опіки та піклування, а саме: ст.ст. 36, 76, 77 ЦК України; ст.ст. 251-1, 252 СК України; ст. 167 КК України; п. 5 Порядку створення та діяльності сім'ї патронатного вихователя, влаштування, перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя; ч. 1 Положення про прийомну сім'ю; ч. 2 Положення про дитячий будинок сімейного типу.

Наукова обґрунтованість результатів та відповідність їх темі дисертації.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані дисертанткою, своєю переважною більшістю є аргументованими і переконливими. При їх доведенні та обґрунтуванні авторка використала широке коло вітчизняних й зарубіжних наукових джерел з цивільного, сімейного права, українське та зарубіжне законодавство та судову практику.

Наукова обґрунтованість висновків підтверджується критичним аналізом наявних літературних юридичних джерел. Порівнюючи різні точки зору науковців, авторка в багатьох випадках формулює власну позицію, є толерантною у дискусії з іншими фахівцями.

Ступінь наукової обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, визначається виваженою та продуманою структурою дослідження. Авторкою вірно визначено предмет та об'єкт дисертації, чітко сформульовано мету та задачі. Структура дисертації обумовлена завданнями та логікою дослідження і складається з анотації, вступу, 3 розділів, 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Тема роботи, результати наукового дослідження відповідають меті та змісту теоретичної частини.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації забезпечила ґрунтовна теоретична, нормативна та емпірична база дисертації.

Джерельну базу роботи можна вважати цілком репрезентативною, оскільки дисертантка при проведенні дослідження використала значну кількість наукових та інших джерел (їх список охоплює 365 найменувань). Слід відзначити, що достатню увагу авторка приділила аналізу зарубіжного досвіду виховання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, інших категорій дітей, правового регулювання та функціонування інституту опіки та піклування в країнах Європейського Союзу.

Результати дисертації отримали належну апробацію, зокрема розглядались та обговорювались на шести науково-практичних конференціях та круглих столах протягом 2023-2025 роках.

Достовірність наукових положень обумовлена чітко визначеною структурою дослідження. Розкриттю теми дисертаційного дослідження сприяв класичний підхід до аналізу міжгалузевому інституту опіки та піклування: від теоретичних та методологічних засад дослідження положень інституту опіки та піклування в сучасному приватному праві України та зарубіжжя до аналізу опіки (піклування) та співвідношення з іншими формами влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Повнота викладу результатів дисертаційного дослідження та наукових положень в опублікованих працях. Основні положення і висновки, зроблені під час дослідження, відображено у 10 наукових публікаціях, з яких 4 статті опубліковано в юридичних фахових виданнях України, перелік яких затверджено Міністерством освіти і науки України, та 6 тезах доповідей, опублікованих у збірниках матеріалів на науково-практичних заходах.

Аналіз опублікованих здобувачкою статей та тез доповідей на науково-практичних конференціях (стор. 10-11 дисертації) дозволяє дійти висновку про повноту та належний науковий рівень викладу положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні в опублікованих наукових працях.

Обсяг використаних у роботі бібліографічних джерел є цілком достатнім. Використані дисертанткою науково-теоретичні та монографічні роботи вітчизняних та зарубіжних авторів дозволили визначити теоретичні положення та надати пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства.

Оцінюючи зміст дисертації, перший розділ роботи присвячено теоретико-правовим та методологічним засадам інституту опіки та піклування в сучасному приватному праві. Визначено, що проблематику правового регулювання інституту опіки та піклування в приватному праві не можна вважати достатньо розробленою та реалізованою практично.

Дослідження нормативно-правового регулювання інституту опіки та

підкування в приватному праві, дозволило констатувати, що цей інститут, є фундаментом механізму захисту прав неповнолітніх, які в силу певних обставин, позбавлені батьківського підкування та повнолітніх осіб, які в силу стану здоров'я, інших об'єктивних факторів, втратили або обмежені в можливості самотійно реалізувати свої права та охоронювані законом інтереси.

Вивчення авторкою зарубіжного досвіду правового регулювання інституту опіки та підкування в країнах Європейського Союзу дозволило виділити низку ключових узагальнень: у ЄС відсутній єдиний підхід до організації інституту опіки; спостерігається переорієнтація від традиційних форм опіки до добровільних форм соціального супроводу, які зосереджують увагу на підтримці, а не обмеженні прав особи; у всіх країнах ЄС віддається пріоритет сімейним формам виховання.

У другому розділі роботи проаналізовані загальні положення інституту опіки та підкування в приватному праві України. Зазначено, що опіка та підкування є багатоаспектним і розглядається як вид соціальної турботи, як система правових відносин, як інститут законодавства та як спосіб доповнення дієздатності, захисту прав та охоронюваних законом інтересів малолітніх, неповнолітніх дітей та обмежено дієздатних, недієздатних фізичних осіб.

Опіку та підкування необхідно розглядати, з одного боку як вид правової допомоги, а з іншого - як форму влаштування чітко визначеної законом категорії фізичних осіб, які не володіють або не в повному обсязі володіють цивільною дієздатністю: малолітні, неповнолітні, обмежено дієздатні та недієздатні особи.

Авторкою звернута увага на ключовій ролі органів опіки та підкування у забезпеченні прав дітей-сиріт та дітей, які залишилися без батьківського підкування, недієздатних і обмежено дієздатних осіб.

Дисертантка визначила окремі проблеми, які перешкоджають належному функціонуванню інституту опіки та підкування: відсутність уніфікованих критеріїв призначення опікунів (підкувальників), недостатній контроль за їх діяльністю, корупційні ризики, та використання фіктивного опікунства під час дії правового режиму воєнного стану.

У зв'язку з цим вказано на необхідність вдосконалення нормативно-правового регулювання інституту опіки та підкування, запровадження прозорого механізму перевірки кандидатів і контролю за їхньою діяльністю; посилення міжвідомчої взаємодії та громадського нагляду для запобігання порушенням і зловживанням у цій сфері. Наголошено, що для ефективності функціонування інституту опіки та підкування загалом, на рівні законодавства необхідно передбачити можливість зміни форм опіки та підкування.

Третій розділ дисертації авторка присвятила дослідженню співвідношенню опіки та підкування з іншими суміжними правовими категоріями (приймна сім'я, дитячий будинок сімейного типу, патронат).

Відзначено, що інститут опіки та підкування має спільну мету та призначення з прийомною сім'єю, дитячим будинком сімейного типу, патронатом – створити дитині належні умови виховання, забезпечити всебічний фізичний, духовний та моральний розвиток. Водночас відмінні риси стосуються правового статусу підопічних дітей; строків перебування дитини в сім'ї; способів утримання

дітей; виконання обов'язків як виду професійної діяльності, який зараховується до загального трудового стажу; залучення до роботи з сім'ями та дітьми фахових спеціалістів; надання послуг з догляду за участю членів сім'ї прийомного вихователя.

Аналіз зарубіжного законодавства у сфері забезпечення дітей, позбавлених батьківського піклування, сімейним вихованням шляхом влаштування їх у замінні сім'ї, дозволив авторці виділити наступні переваги прийомного виховання: збільшення кількості дітей, які отримують наближену до біологічної сім'ї форму виховання; попередній відбір та професійна підготовка громадян, які виявили бажання усиновити дитину або ж створити прийомну родину; гарантований на державному рівні кваліфікований комплекс програм, що здійснюють супровід родини; розширення кола суб'єктів, які отримують право на виховання дитини та ін.

Обґрунтовано, що реалізація сімейної моделі влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в зарубіжних країнах передбачає як профілактику соціального ризику, так і активізацію сімейних ресурсів.

Висновки дисертації відповідають її меті та завданням. У роботі сформульовано низку пропозицій, які розроблені дисертанткою з метою удосконалення норм цивільного, сімейного, кримінального законодавства України.

Відсутність порушення академічної доброчесності. З аналізу змісту тексту дисертації офіційним опонентом вбачається дотримання здобувачкою вимог академічної доброчесності у повному обсязі, що підтверджується наступним: у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей дисертаційне дослідження містить посилення на відповідні джерела інформації. Авторкою дотримано вимог норм законодавства про авторське право.

Таким чином, у рецензованій дисертації не виявлено ознак академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації та інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконаного дисертаційного дослідження.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів полягає у використанні та можливості використання розроблених пропозицій та висновків:

- у науково-дослідній роботі – під час проведення подальших наукових розвідок у сфері цивільного та сімейного права України;
- у законотворчій діяльності – в процесі оптимізації національного законодавства в сфері правового регулювання інституту опіки та піклування;
- у правозастосовній діяльності – під час розгляду і вирішення цивільних справ про встановлення опіки та піклування над дітьми-сиротами; дітьми, позбавленими батьківського піклування; дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах; фізичними особами, визнаними у встановленому законом порядку недієздатними та обмежено дієздатними;
- в освітньому процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Цивільне право», «Сімейне право», «Цивільний процес», а також при підготовці відповідних навчально-методичних матеріалів.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Оцінюючи в цілому позитивно винесене на захист дисертаційне дослідження Фінагеевої Інни Олександрівни «Інститут опіки та піклування в сучасному приватному праві», не можна не відзначити й певні суперечливі або спірні положення. Окремі питання предмету дослідження, на погляд офіційного опонента, потребують певних уточнень та додаткової аргументації. Серед них слід зазначити такі.

1. Розкриваючи елементи наукової новизни (стор. 20 дисертації), дисертантка пропонує авторські визначення понять «недієздатність» та «обмежена дієздатність».

На думку авторки, «недієздатність – юридичний стан індивіда, зумовлений наявністю у особи хронічного, стійкого, психічного розладу, який істотно впливає на її здатність усвідомлювати значення своїх дій і керувати ними та встановлений рішенням суду, ухваленим у встановленому законом порядку». Таке формулювання розмиває межу між обмеженою дієздатністю та повною недієздатністю фізичної особи та суперечить змісту ст. 39 ЦК України, відповідно до якої фізична особа може бути визнана судом недієздатною, якщо вона внаслідок хронічного, стійкого психічного розладу *не здатна усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними*.

Психічний розлад, який істотно впливає на здатність особи усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними є підставою для обмеження цивільної дієздатності фізичної особи (ст. 36 ЦК України).

Не коректним також є авторське визначення «обмеженої дієздатності»: «обмежена дієздатність – це юридичний стан індивіда, обумовлений наявністю у нього психічного розладу або небезпечним вживанням психоактивних речовин (наркотичні засоби, психотропні речовини, алкогольні напої), патологічним потягом до азартних ігор, що призвело до зміни психічних процесів у свідомості, мисленні, емоційному стані, який обмежує здатність особи усвідомлювати значення своїх дій і керувати ними та встановлений рішенням суду, ухваленим у встановленому законом порядку».

Стаття 36 ЦК України встановлює дві самостійні підстави обмеження цивільної дієздатності фізичної особи:

1) психічний розлад фізичної особи, який істотно впливає на її здатність усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними. Тут медичний критерій передбачає наявність психічного розладу особи. Інтелектуальний та вольовий аспект вказують здатність усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними.

2) зловживання спиртними напоями, наркотичними засобами, токсичними речовинами, азартними іграми тощо. Але цього не достатньо. Суд визнає фізичну особу обмежено дієздатною лише за умови, що такими діями вона ставить себе чи свою сім'ю, а також інших осіб, яких вона за законом зобов'язана утримувати, у скрутне матеріальне становище. Вживанням психоактивних речовин, патологічний потяг до азартних ігор не обов'язково впливає на здатність особи усвідомлювати значення своїх дій і керувати ними.

2. Досліджуючи питання щодо встановлення опіки та піклування над обмежено дієздатними та недієздатними фізичними особами у цивільному праві, авторка вказує на необхідність визначення недієздатності особи за трьома критеріями: медичного, психологічного та юридичного. Такий висновок виноситься і як елемент наукової новизни (стор. 26 дисертації). Зокрема, йдеться про те, що для визнання фізичної особи недієздатною необхідно встановити наявність трьох критеріїв: медичного, психологічного та юридичного. Завдяки медичному критерію діагностується не будь-який психічний розлад, а хронічне, тривале і стійке психічне захворювання; психологічний критерій свідчить про нездатність або зменшену здатність особи розуміти значення своїх дій і можливість керувати ними та визначається не лише на момент вчинення дій, а й на майбутнє; юридичний критерій виключає здатність самотійно здійснювати права і обов'язки, в тому числі – нести самотійну цивільно-правову відповідальність (стор. 118 дисертації).

Виникає питання, чи не спостерігається у даному випадку деякої підміни понять, адже психологічний критерій цілком можливо розглядати і як медичний критерій (або ж медичний критерій включає в себе і критерій психологічний). Для того, щоб уникнути такого роду різночитань, авторці необхідно, в ході публічного захисту, більш чітко окреслити свої позицію.

3. В ході дисертаційного дослідження, розглядаючи проблематику правового регулювання інституту опіки та піклування в країнах ЄС, дисертантка зауважує, що сьогодні інститут опіки та піклування відіграє надзвичайно важливу роль як у національних правових системах, так і в міжнародно-правовому вимірі. Зростання міжнародної мобільності, міграційні процеси та глобалізація зумовлюють необхідність гармонізації національного законодавства у сфері захисту осіб, які не здатні самотійно реалізовувати свої права (стор. 66 дисертації).

Більше того, у сучасному європейському правовому дискурсі набуває поширення поняття «інтегрованого підходу» до опіки, за якого соціальні, медичні, правові та освітні служби об'єднуються в єдину систему надання допомоги. В основі цього підходу – наратив про те, що інститут опіки не повинен зводитись виключно до обмеження дієздатності чи фізичного нагляду, а має запобігати складним життєвим обставинам, захищати права, забезпечувати соціалізацію та покращувати благополуччя, зменшуючи негативні наслідки. Яка ваша думка щодо цього.

4. Заслуговує на схвалення висновок дисертантки про те, що для ефективності діяльності прийомного вихователя важливого значення набувають декілька аспектів. З одного боку – це вибір методів формування позитивних моделей поведінки та способів руйнації негативних стереотипів, які вже сформувалися у свідомості дитини. А з іншого – необхідна спеціальна система навчання прийомних батьків методам ефективної взаємодії з дітьми різного віку, ступеню педагогічної занедбаності, моделям адекватного реагування на проблемні ситуації. Правильними уявляються і твердження про те, важливим напрямом роботи з дітьми стає продумана та виважена інтенсивна система формування у дітей навичок культури поведінки, поважного ставлення до

оточення, відновлення довіри до нього. Важливим уявляється і те, що період часу, впродовж якого дитина перебуває в прийомній сім'ї чи в дитячому будинку сімейного типу, повинен бути максимально наповнений зусиллями усіх (батьків вихователів і спеціалістів) створити належні умови виховання та розвитку, і нейтралізувати негативний досвід, набутий дитиною у власній біологічній сім'ї (стор. 166 дисертації).

Авторка стверджує, одним із факторів, які сприяють на якість перебування (виховання) дитини в сім'ї прийомного вихователя чи в дитячому будинку сімейного типу є мотивація стати прийомною сім'єю (стор. 163 дисертації). В чому все ж таки полягають мотиваційні аспекти в прийнятті рішення про створення прийомних форм виховання дітей-сиріт чи дітей, позбавлених батьківського піклування.

Викладені вище дискусійні положення та зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Фінагесвої Інни Олександрівни, оскільки не торкаються найбільш значних положень і висновків роботи та не применшують належного рівня дисертаційного дослідження. Вони можуть слугувати підґрунтям для дискусії у процесі захисту дисертації, а також напрямками майбутніх досліджень дисертантки.

Загальна оцінка дисертаційного дослідження та його відповідність встановленим вимогам. Відзначене дає підстави зробити висновок про те, що дисертація Фінагесвої Інни Олександрівни «Інститут опіки та піклування в сучасному приватному праві», за своїм змістом, одержаними науковими результатами, актуальністю, новизною та іншими ознаками є самостійною завершеною науковою роботою, що містить суттєві положення для розвитку науки цивільного, сімейного, цивільного процесуального права.

Дисертаційна робота відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 зі змінами, а також «Вимогам до оформлення дисертацій», затверджених наказом МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 зі змінами, а її авторка – Фінагесва Інна Олександрівна за результатами проведення публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

**Завідувач кафедри загальноправових дисциплін факультету № 1
(з підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Національної поліції України) Львівського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент**

Віталій КУЧЕР

